

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΚΒ'

Συνδρομή έτησια: Έν' Ελλάδα φρ. 12, εν τη αλλοδαπή φρ. 20 — Αι συνδρομαί άρχονται άπό 1 Ιανουαρίου. Έκαστ. έτους και είναι έτήσια. — Γραφετόν Διευθ. Όδός Σταδίου 32.

26 Οκτωβρίου 1886

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΜΑΡΘΑΣ

▲ήγημα

[Συνέχεια και τέλος: Ίδε προηγούμενον φύλλον.]

Α'

«Η Ψαριανή γειτόνισσά μου κάθηται τὸ ἐσπέρας εἰς τὸ κατώφλιον τῆς θύρας τῆς, μετὸ πρωτογέννητόν τῆς εἰς τὴν ἀγκαλίην, καὶ περιμένει τὸν ἄνδρα τῆς. Ὅτε ἐπιστρέφων εἰς τὴν οἰκίαν μου διέρχομαι ἐξ ἀνάγκης ἔμπροσθέν τῆς, μετὰ καλησπερίζει μειδιῶσα καὶ σχεδὸν πάντοτε εὐρίσκει τρόπον νὰ εἶπῃ τι, ὥστε νὰ διακόψω τὸν δρόμον μου διὰ ν' ἀποκριθῶ. Ἐνίοτε θηλάζει τὸ βρέφος τῆς καλύπτουσα διὰ τῆς χειρὸς τὸ ἡμιανοικτὸν στῆθος. Δὲν εἶναι βεβαίως ὠραία ἡ γειτόνισσά μου, ἀλλ' ὅτε κλίνουσα τὴν κεφαλὴν ἀναπαύει εὐφροσύνως τὸ βλέμμα εἰς τοὺς ἀνοικτοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ θηλάζοντος τέκνου τῆς, μετὰ μείδιμα ἀπάτου ἀγάπης εἰς τὰ χεῖλη, τότε μεταμορφοῦται τὸ πρόσωπόν τῆς. Τὴν ἐξωραίζει ἡ μητρικὴ στοργή!

Μένω τότε ἐνώπιόν τῆς καὶ τὴν βλέπω. Ἄλλὰ δὲν βλέπω ἐκεῖνην. Ἄλλη μορφή, μορφή ὠραία, μορφή λατρευτή, μοῦ φαίνεται καθημένη ἐκεῖ, εἰς τὸ κατώφλιον τῆς θύρας. Φαντάζομαι ὅτι βλέπω τὴν σύζυγόν μου θηλάζουσαν εἰς τὴν μητρικὴν τῆς ἀγκάλην τὸ τέκνον μας. Τὸ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῆς Ψαριανῆς πράσινον μαγδίλιον μεταβάλλεται εἰς κομψὸν Σμυρναϊκὸν κεφαλοδέσμον, ἡ μαύρη τῆς κόμη μεταβάλλεται εἰς ξανθὴν, καὶ δύο γαλανοὶ ὀφθαλμοὶ προσηλοῦν ἐπ' ἐμοῦ ἀπερίγραπτον βλέμμα.

Ἄλλ' ἐνῶ ὀνειρεύομαι ταῦτα, ἀλλάσσει ἡ ὄψασία, οἱ ὀφθαλμοὶ ἐκεῖνοι κλείονται διὰ μιᾶς, ἡ λευκὴ ὄψις ὠχρίᾳ, τὸ βρέφος δὲν ἀναπνέει, καὶ τὴν βλέπω νεκρὰν τὴν μητέρα του, νεκρὰν καθὼς τὴν εἶδα, καθὼς τὴν βλέπω διαρκῶς ἐνώπιόν μου ἔκτοτε!

ὦ, διατί τὸ ὄνειρον δὲν ἐπραγματοποιήθη! Διατί; Διότι αἱ κατηραμέναί μου χεῖρες ἐξωλόθρευσαν τὴν εὐτυχίαν μου. Ἐγὼ εἶμαι ὁ καταστρεφὴς, ἐγὼ ὁ ἔνοχος, ἐγὼ ὁ φονεὺς!

Β'

Σήμερον μετὰ συνήτησεν καθ' ἑδδὸν ὁ νεωστὶ ἔλθων ἐνταῦθα Γερμανὸς ἰατρός. Ὁ συνοδεύων αὐ-

τὸν συμπατριώτης τοῦ τὸν ὤθησε διὰ τοῦ ἀγκῶνος ἐνῶ δισταυρούμεθα, ὁ δὲ ἰατρός ἔστρεψε πρὸς ἐμέ τὸ βλέμμα καὶ μετ' ἠτένισε μετὰ περιεργείας. Τὸν ἤκουσα ὀπισθὲν μου λέγοντα: «Συνέπεια βεβαίως ψυχικῆς διαταράξεως.»—Δὲν ὑπέθετεν ὅτι ἠδυνάμην νὰ ἐνοήσω τὰ Γερμανικά του, οὐδ' ὅτι ἐσπούδασα κ' ἐγὼ τὴν ἐπιστήμην του.

Ἡ διάγνωσις μαρτυρεῖ ὀξυδέρκειαν. Τῷ ὄντι τὸ χρῶμα τῶν τριχῶν μου ἠλλοιώθη κατὰ τὸ δεκάμηνον διάστημα τῆς διαμονῆς μου εἰς τὰ κελλία τῆς Εὐαγγελιστρίας, ἀλλ' ἀγνωσθὲν ἡ ἀλλοίωσις ἐπῆλθε διὰ μιᾶς ἡ βαθυμυρῶν. Οὐδέποτε ἠρέυνησα περὶ τούτου.

Μ' ἐθεώρουν ὡς παράφροννα ἐκεῖ καὶ ὡς τοιοῦτον μετ' ἐπιχειροῦσαν. Δὲν ἠδύναντο νὰ ἴδωσι τί συνέβαινεν ἐντὸς τῆς ψυχῆς μου, δὲν ἐγνώριζον ὅποιον βάρος ἐπέβη τὴν συνείδησίν μου, δὲν ἔβλεπον ἐκεῖνοι καθὼς ἔβλεπα ἐγὼ αἰώνως ἐνώπιόν μου τὸ φάσμα τῆς. Καὶ ἀπέδιδον εἰς διατάραξιν φρενῶν τὴν ἀπελπισίαν μου καὶ μ' ἐβασάνιζον διὰ νὰ μεθεραπεύσω—καὶ ἐνόμισαν ὅτι μ' ἐθεράπευσαν! Ὅχι δὲν παρελογοζόμενον. Ἐὰν παρεφρόνουν τότε, παρεφρόνω καὶ τώρα. Διότι καὶ τώρα ἡ αὐτὴ εἰκὼν πλανᾶται ἀνάως ἐνώπιόν τῶν ὀφθαλμῶν μου, ἡ αὐτὴ ἀπελπισία μετὰ κυριεύει, ἡ αὐτὴ μετὰ κατέχει ἐπιθυμία τοῦ θανάτου καὶ ἔφρασις τῆς αὐτοτιμωρίας.

Ἄλλὰ τότε ἐφρόνουν ὅτι ὁ θάνατος εἶναι ἡ μέγιστη τῶν ποινῶν. Δὲν μετὰ ἐθεράπευσαν ἐκεῖνοι, ὁ γέρον ἱερεὺς τῆς Τήνου μετὰ ἔπεισεν ὅτι ἡ ζωὴ εἶναι ποινὴ βαρύτερα τοῦ θανάτου. ὦ, εἶχε δίκαιον! Τὸ ὑπεσχέθην ὅτι θὰ παραμείνω μέχρις οὗ ἔλθῃ ἀπρόσκλητον ὁ θάνατος. Ποσάκις μετενόησα διὰ τὴν δοθείσαν ὑπόσχεσιν, ποσάκις ἠθέλησα νὰ πατήσω τὸν ὄρκον μου! Ἄλλ' ὄχι! Θὰ τὸν τηρήσω πιστῶς!

Γ'

Ἐνίοτε ἀπορῶ ἐγὼ αὐτὸς πῶς ἐκτελῶ ἀκριθῶς καὶ ἀλανθίστως τὴν γραφικὴν μου ἐργασίαν, ἐνῶ πλανᾶται ὁ νοῦς μου ἀλλαχοῦ,—πῶς συγκεντροῦται ἡ προσοχή μου εἰς τὸ ἔργον μου, ἐνῶ ἡ ψυχὴ μου ἀπουσιάζει. Μὴ ὑπάρχουσι δύο ἄνθρωποι ἐντὸς μου, καὶ μοιράζεται εἰς δύο ἡ ἐνέργειά των; Ἐξ ἑνὸς ὁ δούλος τῆς συνθετικῆς, ἡ

εργαζομένη μηχανή, ὁ ἑτεροκίνητος τροχός, — ἐξ ἄλλου ἢ ἀμετάβλητος σκέψις, ἢ ἀκατάβλητος ὀδύνη, ἢ διηνεκῆς ἀνάμνησις. Ἐξ ἑνὸς ἢ θέλησις, ἐξ ἄλλου ἢ συνειδήσις; Ἐπροσπάθησα νὰ μεταβάλω τὴν σκέψιν, νὰ καταβάλω τὴν ὀδύνην, νὰ νικήσω τὴν ἀνάμνησιν, ἐπάλαισαν ἐπὶ πολὺ ἐντὸς μου τὰ ἀντίθετα στοιχεῖα, ἀλλ' ἡ θέλησις δὲν ἰσχύει. Ἐνίκησεν ἡ συνειδήσις!

Δ'

Ὁ Γερμανὸς ἰατρὸς θαυματουργεῖ. Πανταχοῦ ἀκούω ἐξυμνούμενα τὰ κατορθώματά του. Ἐθεράπευσε τοῦ ἐνὸς τὸ χρόνιον καὶ ἐπίμονον νόσημα, ἔσωσε τὸν ἄλλον καίτοι καταδικασθέντα παρὰ τῶν λοιπῶν ἰατρῶν. Οἱ πάσχοντες προσέρχονται σωρηδὸν εἰς τὴν οἰκίαν του, οἱ συνάδελφοί του ἐπιζητοῦν τὴν ἀρωγὴν του. Ἀντικείμενον τῆς ὀμιλίας καὶ τοῦ θαυμασμοῦ τῆς Ἐρμουπόλεως εἶναι πρὸ ἡμερῶν ὁ Γερμανός!

Τοιαῦτα ἐπνύχοντο οἱ συμμαθηταὶ καὶ οἱ καθηγηταὶ εἰς ἐμέ δτε ἀνεχώρουν ἐξ Ἀμερικῆς. Τοιοῦτον μοὶ ἐπηγγέλλετο τὸ μέλλον ὁ πρόεδρος τῆς Σχολῆς, ὅτε ἐντὸς τῆς αἰθούσης ἐπέστεφε διὰ λατινικῆς προσλαλιᾶς τὴν ἀπονομὴν τοῦ διπλώματος, τὸ δὲ συνωθούμενον πλῆθος ἀνευφήμει τὸν νέον Ἑλληνα ἰατρόν.

Διατί ἀναπολῶ ταῦτα, καὶ πρὸς τί; Δὲν εἶμαι πλέον ἰατρὸς ἀφοῦ ἡ ἐπιστήμη μου ἀντὶ τῆς σωτηρίας ἐπέφερε τὸν θάνατον, — τὸν φόνον. Τοῦτο ἐπέβαλε τότε ἡ συνειδήσις μου, σήμερον τὸ ἐπιβάλλει καὶ ἡ ἀμάθεια. Ἐπὶ δέκα ἤδη ἔτη ἀπέμαθα τὴν μὴ ἐξασκουμένην ἰατρικὴν. Σήμερον εἶμαι γραφεὺς τῆς Ἀγγλικῆς γλώσσης καὶ οὐδὲν ἄλλο, οὐδὲν περιπλέον! Οὐδεὶς ἐνταῦθα γνωρίζει ὅτι ἤμην ἰατρὸς, ἢ καὶ ἂν τὸ ἐγνωρίζε τὸ ἐλησμόνησε. Ἄλλ' οὔτε μεταμελοῦμαι διὰ τοῦτο. Οὕτω ἔπρεπε νὰ γείνη καὶ οὕτω ἐγένετο. Ἡδὴ τετέλεσται!

Ε'

Πρό τινος μία ὑπόψια ἦτις καὶ ἄλλοτε μ' ἐβασάνισε, μὲ πιέζει συχνάκις τὸν νοῦν. Ἀμφιβάλλω τότε περὶ παντός, περὶ τοῦ παρελθόντος, περὶ τοῦ παρόντος, περὶ τῆς ὑπάρξεώς μου αὐτῆς. Σκέπτομαι τότε μὴ διαφεύγει ἀληθῶς τὴν θέλησίν μου ἡ ἐνέργεια τῆς διανοίας, μὴ τὰ γεννήματά της στηρίζονται ἐπὶ τῆς σαλευομένης βάσεως πάσχοντος ἐγκεφάλου, μὴ καὶ ἡ λύπη μου αὐτή... Διατί σκέπτομαι ταῦτα; Διατί αἱ ὑπόψια αὐταὶ αἰ ἐπιβαρύνουσαι ἔτι μάλλον τὸ ἀφόρητον ἄχθος τοῦ βίου; Ὅχι. Ὁ πάσχων τὰς φρένας δὲν ἔχει τὴν συνειδήσιν τοῦ πάθους του.

ὦ! Εἴθε νὰ ἤμην παράφρων!

Σ'

Τὴν νύκτα ὅτε ἄπνος βλέπω τὰ ἀναριθμητὰ ἄστρα ἀκτινοβολοῦντα εἰς τὴν ἀπέραντον γαλή-

νην τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἀκούω ὑπὸ τὸν ἐξώστην μου τὸν ἤσυχον φλοῖσθον τῆς θαλάσσης, διαπεροῦν ἐνίοτε τὴν φαντασίαν μου ὡς εἰκόνες ἀλλεπάλληλοι αἱ ὀλίγαι εὐχάριστοι ἀναμνήσεις τῆς ζωῆς μου. Ἐνθυμοῦμαι τότε τὸν Ἀμερικανὸν εὐεργέτην μου, ἐνθυμοῦμαι τὸν ἱερέα τῆς Εὐαγγελιστρίας, ἐνθυμοῦμαι τὴν Ψαριανὴν γειτόνισσάν μου, ἐνθυμοῦμαι ὅσων καλοσύνῃν ἀπῆντησα ἐπὶ γῆς. Ὁ ἄνθρωποι δὲν μοῦ ἠρνήθησαν ποτὲ τὴν συμπάθειάν των, ἀπ' ἐναντίας; ἀλλ' ἐγὼ δὲν τὴν θέλω, οὔτε ποτὲ τὴν ἐζήτησα. Ἴσως ἐὰν τὴν ἐπεζήτητον δὲν τὴν ἀπελάμβανα, διότι ἀποβαίνει φορτικὴ ἢ μακρὰ δυστυχία, ἢ δὲ φιλανθρωπία προσφέρει τὴν ἐλεημοσύνην τῆς συμπαθείας εἰς δόσεις ἐφημέρους; δὲν ὑποβάλλεται εἰς χρόνιον φόνον.

Δὲν θέλω οὔτε ἀγάπην, οὔτε συμπάθειαν, θέλω νὰ διέλθω ἄγνωστος καὶ ἀπαρατήρητος ἐν τῷ μέσῳ τῶν ἀνθρώπων, ὑποφέρων ἐν κρυπτῷ τὸ βάρος τῆς συμφορᾶς μου μέχρις οὗ ἔλθῃ ἡ ποθητὴ ὥρα τῆς ἀπολυτρώσεως, τῆς ἀναπαύσεως.

Ζ'

Ἐπεθύμουν νὰ γνωρίσω τὸν Γερμανόν, νὰ τὸν ἐρωτήσω περὶ τῶν γενομένων ἐρευνῶν καὶ προόδων εἰς τὴν χρῆσιν τῶν ἀναισθητικῶν, νὰ ἐξακριβώσω τὴν αἰτίαν τοῦ θανάτου της. Ἄλλὰ πρὸς τί; Κατὰ τί θὰ ὠφελήσῃ τοῦτο; Τὸ λάθος μου δὲν διορθώνεται, ἢ νεκρὰ μου δὲν ἔστι ἀναζήση. Διατί νὰ διακοινώσω εἰς τὸν ξένον τοῦτον ὅ,τι οὐδεὶς γνωρίζει;

Ὅτε ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ μου ἔκραξα ὅτι ἐγὼ τὴν ἐφόνευσα, παρεξήγουν πάντες τοὺς λόγους μου καὶ ἐνόμιζον ὅτι παρεφρόνησα ἐκ τῆς λύπης! Ἄς μείνῃ διὰ παντὸς ἄγνωστον τὸ φρικτὸν μυστικόν μου. Μόνος ὁ ἱερεὺς τῆς Εὐαγγελιστρίας τὸ ἐγνωρίζε, ἀλλ' ἀπέθανεν ἐκεῖνος. Δὲν θὰ ἐρωτήσω τὸν Γερμανόν.

Καὶ ὅμως ποσάκις ἔκτοτε ἐμελέτησα τὰς ἀναλογίας καὶ ὑπελόγησα τὰ συστατικὰ τοῦ αἰθέρος, διὰ τοῦ ὁποίου τὴν ἐφόνευσα. Ἄλλὰ ταῦτα δι' ὑπολογισμῶν δὲν ἐξακριβοῦνται. Ἀνάγκη πειραμάτων, πειράματα δὲ οὔτε ἐπεχείρησα οὔτε ἐπιχειρῶ πλέον. Πόσα τοιαῦτα ἐδοκίμασα εἰς Βοστώνην, πόσα εἰς Τῆνον, καὶ εἰς τί ἀπέληξαν; Ἐνόμιζα ὁ μωρὸς ὅτι κατέχω τὸ μυστήριον τῆς ἀκινδύνου ἀναισθησίας, ὅτι δι' ἐμοῦ θ' ἀντανάκλασθῇ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ δοξὰ τῆς ἐφευρέσεως, ὅτι διὰ τῆς ἐπιτυχῆς χρήσεως τοῦ αἰθέρος θ' ἀνακουφίσω ἐγὼ τὴν πάσχουσαν ἀνθρωπότητα, καὶ τί κατώρθωσα; Ἐθανάτωσα τὴν γυναικίᾳ μου!

Πῶς δὲν ἐκράτησε τότε τὴν χεῖρά μου ἀμφιβολία τις; Τὴν ἐβλεπα ἀγωνιώσαν, κινδυνεύουσαν νὰ συναποθάνῃ μὲ τὸ ἀγέννητον ἔτι τέκνον της, καὶ τὴν ἀπεκοίμησα διὰ τοῦ αἰθέρος. Τὴν ἀποκοίμησα πεποισθὼς ὅτι θ' ἀφπνισθῇ καὶ θὰ

ἴδῃ εὐτυχῆς καὶ σῶα τὸ βρέφος χάριν τοῦ ὁποίου ἰκινδύνευεν ἡ ὑπαρξίς της. Δὲν ἀφυπνίσθη ἐκείνη. Ἐγὼ ἀφυπνίσθη ἐκ τῆς ἀπατηλῆς μου ματαιοφροσύνης, ὅτε τὴν εἶδα νεκρὰν ἐνώπιόν μου καὶ νεκρὸν τὸ τέκνον μου.

Πόθεν τὸ λάθος μου; Μὴ ἔσφαλα εἰς τὴν δόσιν; Μὴ ὑπερεῖχεν εἰς τὴν σκευασίαν τὸ ὀξικὸν ὄξύ; Μὴ ἐπλανήθην ὡς πρὸς τὴν κρᾶσίν της, ἢ ἐπῆλθεν ἀλλοιώσις ἀπρόβλεπτος εἰς τὰς σωματικὰς ἐνεργείας;

Ὁ τῆς ἐγκληματικῆς μωρίας μου! Τίς ἐγὼ ὁ νομίσας ὅτι ἦσαν εἰς τὴν ἐξουσίαν μου τῆς φύσεως τὰ μυστήρια; Ὅτε εἶδα τὴν ὠχρότητα τοῦ θανάτου εἰς τὸ πρόσωπόν της καὶ ἤκουσα τοὺς τελευταίους βιαίους παλμούς τῆς καρδίας της, τότε συνησθάνθη τὴν φρίκην τοῦ ἔργου μου καὶ ἀπληγισμένους ἔτρεξα καὶ ἐρίφθην εἰς τὴν θάλασσαν. Διατί μὲ ἔσωσαν; Διατί δὲν μὲ ἀφήκαν νὰ ἀποθάνω; Τί ἐκέρδησα ζῶν;

Η'

Διατί ἦλθεν ὁ Γερμανὸς ἐνταῦθα; Διατί παρήτησε τὴν πατρίδα του; Μὴ ὤθησε καὶ τοῦτον ἡ κακὴ τύχη νὰ ἔλθῃ νὰ ταφῇ ζῶν μεταξὺ ξένων ἀγνώστων. Αὐτὸς ὅμως ἐξασκεῖ τὸ ἔργον του, ἐνῶ ἐγὼ ἀπρηνήθην τὴν ἐπιστήμην. Ἄλλ' ἡ δυστυχία ἔχει φάσις ποικίλας καὶ χεῖρας πολλὰς. Τοῦ ἐνὸς ἡ συμφορὰ δὲν ἑμοιάζει πρὸς τὴν τοῦ ἄλλου. Τίς οἶδε πῶς οὗτος ἐπλήρωσε τὸν φόρον του εἰς τὴν Εἰμαρμένην! Τίς οἶδε ὅποιον βᾶρος φέρει ἡ συνείδησίς του.

Θ'

Συχνάκις ἀναπολῶ τὸν πρῶτον μετὰ τῆς μνηστῆς μου περιπάτον. Ὁ ἥλιος εἶχε δύσει, ἀλλ' αἱ ἀκτίνες του ἐφώτιζον εἰσέτι τὴν ἐξοχὴν. Κατεβαίνομεν τὸ βουνὸν ἐπιστρέφοντες εἰς τὴν πόλιν. Ἐκράτει δέσμη ἀνθῶν ἀγρίων εἰς τὴν μίαν χεῖρα, διὰ τῆς ἄλλης ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς χειρὸς μου. Ἡ ψυχὴ μου ἦτο πλήρης εὐτυχίας! Διηρχόμεθα τὸν ἔμπροσθεν τοῦ ἀνεμομύλου ἀγρὸν εἰς τὰ πρόθυρα τῆς πόλεως. Ὁ τροχὸς του δὲν ἐκινεῖτο, εἶχον ἐπιθετῇ τὰ ἰστία του. Εἰς τὴν θύραν τῆς παρακειμένης καλύβης ἐκάθητο ὁ γέρον μωλωνᾶς καὶ ἡ σύζυγός του. Ὁ υἱὸς των ἐπότιζε τὸν περὶ τὸν μύλον κῆπον, ἡ νύμφη των ἐπὶ χαμηλοῦ σκαμνίου ἔραπτεν εἰσέτι, κύπτουσα διὰ νὰ βλέπῃ, τὰ δὲ δύο της τέκνα, οἱ ἐγγονοὶ τῶν δύο γερόντων, ἐπαιζον ἐκεῖ καὶ ἀντήχουν οἱ γέλωτές των. Ἦτο σκηνὴ ἀληθοῦς εὐτυχίας ἐκείνη. Ἐστάθηνμεν καὶ ἐβλέπομεν, ἀπολαύοντες μακρόθεν τὴν ἡδονὴν τῆς γαληνιαίας παιδρότητός της. Ἐθλιψα ἐν συγκινήσει τὴν χεῖρα τῆς μνηστῆς μου. ὦ! ἐπιθύρισα, θὰ μᾶς ἀξιώσῃ καὶ ἡμᾶς ὁ Θεὸς νὰ γηράσωμεν οὕτω περικυκλωμένοι;

Ἐμειδίασεν ἐκείνη. Πολὺ βιάζεσαι, εἶπεν. Ἄς χαρῶμεν τὴν νεότητα καὶ ἄς μὴ προμελετῶμεν τὸ γῆρας.

Δὲν ἐχάρημεν τὴν νεότητα, καὶ δὲν θὰ ἔλθῃ τὸ γῆρας. Δι' ἐκείνην βεβαίως ὄχι. Εἶθε ὄχι καὶ δι' ἐμέ!

Ι'

Βάσις τῆς εὐτυχίας ἡ ἀγνοία τοῦ μέλλοντος. Τίς θὰ ἔχαιρε ποτέ, ἐὰν ἡδύνατο νὰ προῖδῃ ὅτι ἡ παρούσα χαρὰ θὰ μετατραπῇ εἰς λύπην; Τίς θὰ ἠγάπα, ἐὰν ἐγνώριζεν ὁποίους σπαραγμοὺς μέλλοντας ὑποκρύπτει ἡ πηγὴ, ὁπόθεν ἀναβρῶει σήμερον ἡ εὐδαιμονία; Τίς θὰ ἠλπιζεν, ἐὰν δὲν ἔμενον κεκρυμμένα τὰ ἐπερχόμενα δεινά; Ἐνόσω εἶναι ὁ ἄνθρωπος νέος, τὸ στάδιον τοῦ ἀγνώστου ἀπλοῦται εὐρύτερον ἐνώπιον τῆς τυφλότητός του, ὅσω δὲ πλειότερον ἀπέχει τὸ μέλλον, τόσοφ μεγαλειτέρα ἡ ἐκ τῆς ἀγνοίας του πηγάζουσα εὐτυχία.

Ἄλλ' ὅταν τὸ δάκτυλον τῆς Εἰμαρμένης στηλωθῇ εἰς σελίδα ὑπὸ τῆς χειρὸς της ἀνοιχθεῖσαν, ὅταν ὁ κρύπτων τὰ μετέπειτα πέπλος σχισθεῖς ἀποκαλύψῃ τὰς ὅπισθεν αὐτοῦ συμφορὰς, τότε διαλύεται ἡ πλάνη, τότε ἐπέρχεται ἀφύπνησις σκληρὰ, τὰ δὲ ὄνειρα διαδέχεται ἡ ἀπελπισία.

Τὸ βλέπω ἐγὼ τὸ δάκτυλον τῆς Εἰμαρμένης, βλέπω τὴν σκιάν του ἐπὶ τοῦ ἀνοικτοῦ βιβλίου τῆς ζωῆς μου. Διὰ τοῦ σχισθέντος πέπλου βλέπω προεχαραγμένην τὴν τροχίαν μου μέχρι τοῦ κρημοῦ ὅπου θὰ καταλήξῃ!

Ἄλλ' ὄχι! Ἀπατῶμαι καὶ ματαιοφρονῶ. Οὐδ' ἐπὶ τοσοῦτον δύναμαι νὰ καυχηθῶ. Ὁ ἄνευ ἐλπίδος ζῶν γνωρίζει μόνον τί ἐστερήθη, γνωρίζει ὅτι θὰ διέλθῃ ἡμέρας ἀφωτίστους ἐκ τοῦ φωτός τῆς εὐτυχίας, ἀλλὰ δὲν γνωρίζει οὔτε δύναται νὰ προῖδῃ τί εἰσέτι κρύπτεται ἐντὸς τοῦ ἐνώπιον αὐτοῦ σκότους.

Ἄλλ' εἶναι πλῆρες τὸ ποτήριον, δὲν χωρεῖ ἄλλην πλέον ράνιδα! Καὶ μὴ ἀπαιτεῖται αὐξήσις ποσοῦ διὰ ν' αὐξήσῃ ἡ πικρία τῆς πικρίας του; Μὴ δὲν αὐξάνει ἀφ' ἑαυτῆς καθόσον ὁ χρόνος παρέρχεται;

ὦ, τὸ βᾶρος τῆς ζωῆς! ὦ, ἡ ἀφόρητος ἀνία τῆς ὑπάρξεως!

ΙΑ'

Ἐπὶ τέλους! ἡ λύσις παρουσιάζεται ἀφ' ἑαυτῆς! Ἐπέρχεται ἡ ποθητὴ διεξοδος ἐπὶ τέλους.

Τὴν νύκτα, ἐνῶ ἐσύριζεν ὁ ἄνεμος περὶ τὴν σκέπην τοῦ ἐξώστου μου καὶ ἡ θάλασσα ἐβρόντα κάτωθέν μου, ἤκουσα αἴφνης ξύλου τριγμὸν καὶ ἠσθάνθη τὸν ἐξώστην σεισθέντα ὑπὸ τὴν κεφαλὴν μου. Τὸ πρῶτόν μου αἰσθημα ἦτο αἰσθημα τρόμου. Ἄλλὰ διῆλθεν ὁ φόβος ὡς ἀστραπὴ, καὶ ἐπλήσθη χαρᾶς ἡ καρδία μου.

Ἐπὶ τέλους!

Ἄνεκυψα καὶ ἐκάθησα βλέπων κάτωθεν μὴν τὴν ἀφρίζουσαν θάλασσαν. Ἔσεισα τὸν ἐξώστην. Μόνον ἢ πρὸς τὴν κεφαλὴν μου πλευρὰ τοῦ ἐνέδιδεν ὑπὸ τὴν πίεσιν, ἀλλ' ἐπνήρηχτο μετ' ἐλαστικότητος εἰς τὴν προτέραν τοῦ θέσιν. Ἐπροσπάθησα νὰ καθησυχάσω τὰ αἰσθήματά μου καὶ νὰ κατατάξω τὰς σκέψεις μου. Τί ἔτριξε; πῶς καὶ διατί;

Δὲν κατέβην ποτὲ εἰς τὸν κρημνὸν διὰ νὰ ἐπεξεργασθῶ κάτωθεν τὰ τοῦ ἐξώστου μου. Ἐκ τῶν ἐπὶ τῶν σανίδων τοῦ καρφίων φαίνεται ὅτι στηρίζεται ἐπὶ δύο πασσάλων κτισμένων ἐντὸς τοῦ τοίχου, ἀλλ' οὔτε τὸ πάχος οὔτε τὴν στερεότητα τῶν πασσάλων δύναται τις ἄνωθεν νὰ ἐξακριβώσῃ. Ὅπως δὴποτε, φανερόν ἐστι ἡ ὑπόκρυφος ἐργασία τῆς φθορᾶς ἐγένετο βαθμιαίως καὶ ἤδη τὸ ξύλον ἀπέκαμε. Ἐχωρίσθησαν αἱ φθαρεῖσαι ἰνὲς του, ἀλλ' ὄχι καθ' ὀλοκληρίαν εἰσέτι. Ἀλλὰ καὶ οἱ δύο πάσσαλοι θὰ εἶναι ἐξ ἄπαντος τῆς αὐτῆς προελεύσεως καὶ τῆς αὐτῆς στερεότητος. Διατί δὲν ἔτριξεν ἐπίσης καὶ δὲν σαλεύει καὶ ὁ ὑπὸ τὰς πόδας μου; Διότι τὸ βάρος ἐκεῖ ὀλιγώτερον, ἢ δὲ φθορὰ κατὰ συνέπειαν βραδυτέρα.

Ἄλλ' ἐὰν ὁ εἰς μόνος πάσσαλος θραυσθῆ, ἐνῶ ὁ ἄλλος ἀντέχει εἰσέτι, ὁ ἐξώστης θὰ κρεμασθῆ χωρὶς διὰ μιᾶς νὰ καταπέσῃ. Καὶ τότε; Τί ἐκέρδισα; Διὰ νὰ καταπέσῃ ἀνάγκη ἐκ παραλλήλου καὶ ταυτοχρόνως νὰ προβῆ καὶ τῶν δύο πασσάλων ἢ φθορὰ. Καὶ τότε; Τότε ὑπὸ τὸ βάρος μου θὰ συντριβῆ καὶ θὰ πέσῃ μίαν νύκτα ὁ ἐξώστης, καὶ λήγει τὸ μαρτύριον.

Θὰ μεταβάλω θέσιν ἐπὶ τοῦ ἐξώστου. Θὰ τοποθετήσω τὸ προσκέφαλον ἐκεῖ ὅπου μέχρι τοῦδε ἦσαν οἱ πόδες μου.

Παραβαίνω μήπως τὴν δοθεῖσαν ὑπόσχεσιν; Ὅχι. Δὲν πηγαίνω ἐγὼ πρὸς τὸν θάνατον, ἀλλ' ἰδοὺ ὁ θάνατος ἀπρόσκλητος ἔρχεται πρὸς ἐμέ. Καλῶς νὰ ἔλθῃ!

IB'

Ἐβδομὰς παρῆλθεν ὀλοκληρος, ἀντέχει δὲ στερεῶς εἰσέτι ὁ ἄλλος πάσσαλος. Οὐδὲ τριγμός οὐδὲ σάλευμα. Θὰ περιμεῖνω μετ' ὑπομονῆς, δὲν θὰ ἐπισπεύσω τὴν καταστροφὴν. Θὰ ἔλθῃ ἀφ' ἑαυτῆς. Θὰ ἔλθῃ!

Ἐδοκίμασα τί θὰ συμβῆ ὁπότεν συντριβῆ καὶ πέσῃ ὁ ἐξώστης. Ἐρριψα λίθον ὀγκώδη κατὰ κάθετον ἐπὶ τοῦ βράχου. Ὁ λίθος ἐκυλίσθη πηδῶν μέχρι τῆς ἄκρας τοῦ κρημοῦ, ἐκεῖθεν κατέπεσε, καὶ ἤκουσα τὴν βοὴν τῆς βαθείας θαλάσσης ἣτις τὸν ἐδέχθη. Ἐρριψα λιθάριον μικρὸν καὶ κατεκρημνίσθη κυλισθὲν ἐπίσης. Οὐδεμία ἐπὶ τῶν βράχων ἐξοχὴ ἰκανὴ νὰ ἐμποδίσῃ τὸ κύλισμα οἰουδήποτε βαρέος σώματος.

II'

Προσοχή, προσοχή! Σήμερον συνέλαβα τὸν ἐαυτὸν μου ἐπ' αὐτοφῶρῳ μονολογοῦντα, — ἴσως καὶ χειρονομῶντα.

Ἐνῶ ἐπέστρεφα εἰς τὴν οἰκίαν μου, μία γραῖα εἰς τὴν καμπὴν τῆς ὁδοῦ ἐστάθη διὰ μιᾶς ἀπένκντι μου, ὡς τρομάξασα, καὶ μὲ παρετῆρει. Συνελθὼν ἐν ἀκαρεῖ ἤκουσα τὸν ἦχον τῆς φωνῆς μου.

Προσοχή! Ἐὰν προδοθῶ, ἐὰν ἐννοηθῶσιν οἱ σκοποὶ μου, ἐνδέχεται νὰ ἐμποδισθῆ ἢ ἐκτέλεσις των. Διὰ τοῦτο δὲν διέκοψα τὴν ἐργασίαν μου ἀλλ' ἐξακολουθῶ ἐπισκεπτόμενος τὰ γραφεῖα τῶν πελατῶν μου ὡς πρότερον. Ἄλλ' ἐὰν δὲν εἶμαι κύριος ἑαυτοῦ, ἐὰν ἡ φωνὴ μου προδίδει τὰ διανοήματά μου χωρὶς νὰ τὸ θέλω καὶ χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζω, τότε τί τὸ ὄφελος τῶν μέτρων μου περὶ τὰ λοιπὰ. Προσοχή μὴ προδοθῶ!

ID'

Σήμερον συνήντησα καθ' ἰδὸν τὸν Γερμανὸν ἱατρὸν μόλις δυνάμενον νὰ σταθῆ εἰς τοὺς πόδας του. Ἦτο μεθυμένος ὡς κτήνος! Ἦκουσα καὶ ἄλλοτε ὅτι τὸ συνειθίζει, ἀλλὰ δὲν ἔτυχε νὰ τὸν ἴδω ποτὲ καθὼς τὸν εἶδα σήμερον. Ἦτο ἐλεεινός!

Ἐννοῶ τὸ κινῶν αὐτὸν ἐλατήριον. Θέλει ὁ δυστυχὴς νὰ πνίξῃ τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεως, θέλει νὰ μὴ τὴν ἀκούῃ.

Ἐπάρχουν σκέψεις καὶ ἀναμνήσεις εἰς τῶν ὁποίων τὴν βάσανον ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀντέχει. Προσπαθεῖ νὰ τὰς διώξῃ, ἀλλὰ δὲν ἔμπορεῖ νὰ τὰς ἐξαλείψῃ οὔτε νὰ τὰς διεκφυγῇ. Ἐὰν ὑποβάλῃ τὴν διανοίαν του εἰς ἀδιάκοπον ἐργασίαν, μεταξύ τοῦ ἀντικειμένου τῆς μελέτης καὶ τῶν ὀφθαλμῶν του παρεισδύει ἡ εἰκὼν τὴν ὅποیان ἐπεθύμει νὰ λησμονήσῃ. Ἐὰν κλείσῃ τοὺς ὀφθαλμούς, τὴν βλέπει καὶ πάλιν ζωντανὴν ἐνώπιόν του. Ἐὰν ἐπιζητήσῃ τὴν λήθην εἰς τὰς περιπετειὰς βίου πλάνητος, δὲν θὰ τὴν εὔρῃ οὔτ' ἐκεῖ. Ὅσοι μακρὰν καὶ ἂν ὑπάγῃ τὸν παρακολουθεῖ ἀναπόσπαστος ἡ συνειδήσις του καὶ τὸν συνοδεύει ἢ θλίψις του. Παραδίδεται τότε εἰς τὴν μέθην, θέλων καὶ προσπαθῶν ν' ἀποκτηνωθῆ. Τινές, εὐτυχέστεροι, παραφρονοῦν.

Θεέ μου, θεέ μου, δὲν εἶναι ἀπλούστερον καὶ προτιμότερον ὁ θάνατος;

IE'

Ὁ ἐξώστης εἶναι εἰσέτι στερεὸς ὑπὸ τὴν κεφαλὴν μου, ἀλλ' ὑπὸ τοὺς πόδας μου τὸν αἰσθάνομαι κλονοῦμενον περισσότερον καὶ εὐκολώτερον. Εἰκάζω ὅτι ὁ πάσσαλος ἐσχίσθη ὀριζοντίως, ἀλλὰ δὲν διερρήχθη καθ' ὅλον τὸ μήκος του καὶ διὰ τοῦτο ἀντέχει εἰσέτι. Ἐσκέφθη δὲν ὅτι κατα-

στρεφόμενου αὐτοῦ ὁ ἐξώστης θὰ κρημισθῆ καὶ ἂν ἔτι διατηρῆται στερεὸς ὁ ἄλλος πάσσαλος. Δὲν θὰ καταπέσῃ ἴσως ἐπὶ τῶν βράχων διὰ μιᾶς, ἀλλὰ θὰ μείνῃ κρεμάμενος ἐκ τῆς μιᾶς τῶν πλευρῶν του, τὰ δ' ἐπ' αὐτοῦ θὰ πέσωσιν ἐξ ἀνάγκης ἐπὶ τοῦ κρημοῦ. Αἱ κιγκλίδες δὲν θὰ ἐμποδίσωσι τὴν πτώσιν τοῦ ἐξώστου. Ἐξήτασα καλῶς τὰ ξύλα τὰ ὁποῖα τὰς συνδέουν ἄνωθεν. Εἶναι ἐκατέρωθεν προσηλωμένα ἐπὶ τοῦ τοίχου τῆς οἰκίας, ἀλλὰ τόσον ἀτέχνως καὶ ἀσθενῶς ὥστε θὰ ἐνδώσωσιν εἰς τὴν ἐλαχίστην βίαν ἢ πίεσιν. Οὐδεμία ἀνάγκη νὰ περιμένω μέχρις οὐ τρίξῃ διαρραγεῖς καὶ ὁ ἄλλος πάσσαλος. Θὰ τοποθετήσω καὶ πάλιν τὸ προσκέφαλον εἰς τὴν σαλευομένην πλευρὰν τοῦ ἐξώστου. Ἴσως οὕτω ἐπέλθῃ τὸ ταχύτερον.

ΙΓ'

Ἡ Μοῖρα προώρισε τὸ πέλαγος ὡς τάφον τῆς οἰκογενείας μου. Ἀνέκαθεν εἶχα τὸ προαίσθημα ὅτι ἐντὸς αὐτοῦ θὰ εὔρω καὶ ἐγὼ τὴν αἰώνιον ἀνάπαυσιν. Τοὺς ἄλλους τρώγει τὸ χῶμα, τὰ ἰδικὰ μας ὅστ' ἀ καλύπτονται ὑπὸ φυκῶν καὶ ὄστρακων εἰς τὰ βᾶθη τῆς θαλάσσης.

Ἐκ τῆς λείου τοῦ Ἀμερικανικοῦ πλοίου, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ ναῦται διὰ τῆς βίας μᾶς ἔσπρωξαν τὴν μητέρα μου κ' ἐμέ, τὸν εἶδα κατὰ τὴν φρικτὴν ἐκείνην νύκτα, τὸν εἶδα τὸν δυστυχῆ μου πατέρα καλυπτόμενον ὑπὸ τῶν ὑδάτων.

Οἱ Τούρκοι ἐλεηλάτουν καὶ ἔσφαζαν ἐντὸς τῆς πόλεως, ἐνῶ ἡμεῖς ἐφεύγομεν πρὸς τὴν παραλίαν. Ἡ λέμβος ἐκεῖ ἐπερίμενε πλῆρης ἤδη προσφύγων. Μᾶς ἔσπρωξαν ἐντὸς αὐτῆς οἱ ναῦται τὴν μητέρα μου κ' ἐμέ καὶ ἡ λέμβος ἀπεμακρύνθη τῆς ἀκτῆς. Ὁ πατήρ μου ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν καὶ μᾶς ἠκολούθει κολυμβῶν. Ἄλλ' οἱ Τούρκοι ἦσαν ἤδη ἐπὶ τῆς παραλίας μὲ τὰ ξίφη γυμνά, μὲ τὰ ὄπλα ἀπαστράπτοντα ὑπὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης. Ἐκράτουν τὸ φόρεμα τῆς μητρός μου, ὀρθίας ἐντὸς τῆς λέμβου, βωθὸς ἐκ τοῦ τρόμου, μὲ τὰ βλέμματα προσηλωμένα πρὸς τὸν πατέρα μου. Αἴφνης εἶδα τὰς λάμπεις ἐκπυρσοκροτήσεων, ἤκουσα τουφεκισμοὺς καὶ εἶδα τὸν πατέρα μου ὑψοῦντα τὰς χεῖρας καὶ ἔπειτα... δὲν τὸν εἶδα πλέον!

Ἡ μήτηρ μου ἔπεσεν ὡς νεκρὰ ἐντὸς τῆς λέμβου, καὶ ὡς νεκρὰν τὴν μετέφερον οἱ ναῦται ἐπὶ τοῦ πλοίου. Καὶ ἐγὼ ἐξηκολούθουν κρατῶν μὲ τὰς δύο χεῖρας τὸ φόρεμά της. Αἱ φιλάνθρωποι φροντίδες τῶν ξένων τὴν ἐπανάφερον εἰς τὴν ζωὴν. Ἀλλὰ δὲν ἦτο ζωὴ ἐκείνη! Ἐφαντάζετο διαρκῶς ὅτι βλέπει τὸν σύζυγόν της διωκόμενον ὑπὸ τῶν Τούρκων, δὲν μὲ ἀνεγνώριζεν, ἔκλαιε λέγουσα ὅτι ἔσφαξαν καὶ τὸ τέκνον της οἱ Τούρκοι. Εἰς μάτην κατεφίλουν τὰς χεῖράς της, εἰς μάτην ἔκραζα, Ἐδῶ εἶμαι, μητέρα! Παρεπρόνη-

σεν ἡ τάλαινα. Ἄλλὰ τὸ μαρτύριον ἐκείνης δὲν ἦτο μακρὸν ὡς τὸ ἰδικόν μου. Συγχρόνως μὲ τοῦ νοῦ ἐξηντλήθησαν καὶ τοῦ σώματός της αἱ δυνάμεις. Ἀπέθανε! Καὶ ἐκ τοῦ καταστρώματος τοῦ πλοίου ὅπου, ἀντὶ ἱερώως, ὁ πλοίαρχος ἀνέγνωσεν εἰς ξένην γλῶσσαν τὰς νεκρωσίμους προσευχάς, τὸ λείψανόν της σαβανωθὲν ἐντὸς ἰστίου μὲ σφαῖραν βαρεῖαν εἰς τοὺς πόδας, ἐρρίφθη εἰς τὰ βᾶθη τῆς θαλάσσης!

Ἡμην δεκαετῆς τότε, ἤμην εἰς ἡλικίαν ὥστε νὰ αἰσθανθῶ ὀλόκληρον τὴν πικρίαν τῶν τραγικῶν ἐκείνων περιπετειῶν. Ἐκτοτε ἐνετυπώθη εἰς τὴν ψυχὴν μου τὸ προαίσθημα ὅτι τὰ ὅστ' ἀ μου, καθὼς τὰ ὅστ' ἀ τῶν γονέων μου, πέπρωται νὰ κυλιῶνται εἰς τὰ ἄδυτα τοῦ πελάγους μέχρις οὐ ἢ κόνις ἀνέλθῃ εἰς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου ἀναμιγνυμένη μὲ τοὺς ἀφροὺς τῶν κυμάτων.

ΙΖ'

Τέσσαρες ἐβδομάδες συνεπληρώθησαν σήμερον, ὁ δὲ ἐξώστης ἀντέχει εἰσέτι. Ἀνὰ πᾶσαν ἐσπέραν προσδοκῶ τὸ τέλος, ἀλλ' ὁ ἥλιος ἀνατέλλων μοῦ τὸ ἀναβάλλει εἰς τὴν αὔριον. Ἀπηύδησα περριμένων. Ἡ κεφαλή μου ἀλγεῖ, βομβοῦν τὰ ὠτά μου, οἱ ὀφθαλμοὶ μου καίουν, αἰσθάνομαι ὅτι δὲν δύναμαι πλέον ἐπὶ πολὺ νὰ κυβερνῶ τὸν νοῦν μου. Ἐλπίζω ὅμως, ἐλπίζω ὅτι προσεγγίζει ἡ καταστροφή. Αἱ σανίδες τοῦ ἐξώστου τρίξουν καὶ κλονίζονται ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον.

Ὁ οὐρανὸς εἶναι σήμερον ζοφερός, ὁ ἄνεμος γίνεται σφοδρότερος καθόσον ὁ ἥλιος καταβαίνει πρὸς τὴν δύσιν του. Ἐὰν μεταβληθῆ εἰς τρικυμίαν τὴν νύκτα, ἴσως οἱ πάσσαλοι ἐπὶ τέλους συντριβῶσι.

Ἴσως! Χθὲς πρὸς τὸ λυκαυγὲς μία λευκὴ περιστερὰ ἦλθε κ' ἐκάθησεν ἐπὶ τῶν κιγκλίδων τοῦ ἐξώστου ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς μου, πάλλουσα τὰς πτέρυγας της. Ἐντὸς τοῦ διαλυομένου σκότους, πρὸ τοῦ ἀνατεῖλῃ ὁ ἥλιος, τὴν εἶδα προσηλοῦσαν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς μου τοὺς λάμποντας ὀφθαλμοὺς της. Τὸ βλέμμα της ἐξέφραζε θλίψιν ἄφατον. Ἐφαντάσθη ὅτι ἦτο ἡ ψυχὴ τῆς γυναικὸς μου καὶ ἔκλαυσα. ὦ, πρὸ πόσου καιροῦ δὲν ἔχουσα δάκρυα! Ἐκλαυσα καὶ ὠμίλησα πρὸς τὴν λευκὴν περιστερὰν. Εἶπα τῆς ψυχῆς μου τὸν πόνον. Καὶ μὲ ἤκουεν ἡ περιστερὰ καὶ μ' ἔβλεπε μὲ τὸ θλιβερόν βλέμμα της. Εἶπα τὴν ἐλπίδα μου ὅτι ἐπέρχεται τῶν δεινῶν μου ἡ παῦσις, ὅτι θὰ συνενωθῶμεν καὶ πάλιν. Καὶ ἤνοιξε τὰς λευκὰς της πτέρυγας ἢ περιστερὰ καὶ ἀπεμακρύνθη προσηλοῦσα εἰσέτι ἐπ' ἐμοῦ τὸ βλέμμα. Μοῦ ἐδείκνυεν ἄρά γε τὸν δρόμον; ὦ ψυχὴ τῆς γυναικὸς μου θὰ σὲ ἀκολουθήσω! Ἐρχομαι!»

Ἐνταῦθα λήγουν αἱ αὐτόγραφοι σημειώσεις τοῦ Φιλίππου Μάρθα. Δὲν ἀπαιτοῦνται γνώσεις

βραθείαι ιατρικῆς ὅπως ἐκ τῆς ἀναγνώσεώς των ἐννοήση πᾶς τις ὅτι ὁ δυστυχὴς κατείχετο ὑπὸ τῆς μονομανίας τῆς αὐτοκτονίας. Εἰς τὰ ἀποσπάσματα ταῦτα διαφαίνονται πάντα τὰ παθολογικά συμπτώματα νοσοῦσης διανοίας.

Ἐπὶ ἱκανὰς ἡμέρας ἠρέυνησα εἰς τὰ ἀρχεῖα τῆς Ἑρμοπούλεως πρὸς ἀνεύρεσιν ἐγγράφου οἰουδήποτε ἀναγομένου εἰς τὸν θάνατόν του. Ἐπὶ τέλους ἀνεκάλυψα δικαστικὴν ἀπόφασιν διαλαμβάνουσαν ὅτι μὴ παρουσιασθέντος συγγενοῦς τινος διεκδικοῦντος τὴν κληρονομίαν του, μήτε δανειστοῦ οὐδενός, ἢ πεινιχρὰ περιουσία του μετεβίβαζετο εἰς τὴν κυριότητα τοῦ δημοσίου. Ἐπισυνημμένη δὲ εἰς τὴν ἀπόφασιν τοῦ δικαστηρίου ὑπῆρχεν ἡ σημειώσις τῆς ἐπὶ δημοπρασίας ἐκποιήσεως τῶν ὀλίγων σκευῶν του, ἐκκαθαρισάντων, κατὰ λεπτομερῆ ἀπογραφὴν, εἰς δραχμὰς πεντήκοντα τρεῖς καὶ λεπτὰ τριάκοντα.

Ἐξ ἐτέρου ἐγγράφου περιωζομένου εἰς τὴν βιβλιοθήκην Ἑρμοπούλεως ἐξάγεται ὅτι τὰ βιβλία του δὲν συμπεριελήφθησαν εἰς τὴν δημοπρασίαν, ἀλλ' ἐναπέθησαν εἰς τὴν δημοσίαν βιβλιοθήκην. Τὰ πλείστα εἶναι Ἀγγλικά καὶ ὕλης ἱατρικῆς, ἀλλ' ὑπάρχουν μετὰ αὐτῶν καὶ τινες Ἀγγλικαὶ ἐκδόσεις Ἑλλήνων συγγραφέων. Τὸ ὅλον τῆς μικρᾶς βιβλιοθήκης τοῦ Μάρθα ἀπετελεῖτο ἐκ τόμων τεσσαράκοντα περίπου. Ἐννοεῖται δὲ ὅτι δι' ἐμὲ τὸ κειμήλιον τῆς συλλογῆς ἦτο τὸ ἰδιόγραφον σημειωματάρειόν του.

Ἄλλ' ἐξ ἀμφοτέρων τῶν ἐγγράφων τούτων οὐδόλως ἐφωτίσθην ὡς πρὸς τὰ καθέκαστα τῆς ἀποβιώσεώς του, παρήτησα δὲ πᾶσαν ἐλπίδα τοῦ νὰ ἱκανοποιήσω τὴν περιέργειάν μου, ὅτε φυλλολογῶν χάριν ἄλλων μελετῶν τὴν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Ἑρμοπούλεως συλλογὴν τῆς ἐφημερίδος «ὁ Φανὸς τοῦ Αἰγαίου», ἀνεκάλυψα εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 319 καὶ ὑπὸ ἡμερομηνίαν τῆς 10ης Σεπτεμβρίου 1847 φύλλον αὐτῆς μετὰ τῶν διαφόρων τὴν ἐξῆς παράγραφον:

«— Πλησίον ὅσον ἄλλων καταστροφῶν ἐπέφερον ἡ φοβερὰ τρικυμία τῆς προχθεσινῆς νυκτός, ἔχομεν δυστυχῶς νὰ συγκαταριθμήσωμεν καὶ τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου Μάρθα. Οἱ γείτονες μὴ ἰδόντες αὐτὸν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας χθές, ἐπληροφόρησαν τὴν ἀστυνομίαν ὅτι κατέπεσεν ὁ ἐξώστης τῆς οἰκίας του, κειμένης παρὰ τὴν δυτικὴν Ἐκκλησίαν. Διαρρηχθείσης τῆς θύρας, ἐπεκυρώθησαν αἱ ὑποψαίαι τῶν γειτόνων. Καθ' ἃς ἐλάβομεν πληροφορίας ὁ Μάρθα εἰκομᾶτο συνήθως ἐπὶ τοῦ ἐξώστου, τὸν ὁποῖον ἡ βία τοῦ ἀνέμου κατέρριψεν ἐπὶ τῶν κατωφερῶν βράχων. Ὁ ἐξώστης καὶ πάντα τὰ ἐπ' αὐτοῦ κατακυλισθέντα κατεποντίσθησαν ἐντὸς τῆς βαθείας εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος θαλάσσης. Ὁ δυστυχὴς, πεπορθῶς εἰς τὴν στερεότητα τοῦ ἐξώστου, δὲν ἐπρόφθασε νὰ σωθῆ ἀφυπνιζόμενος. Ἡ καταστροφὴ

ἐπῆλθεν ἀκαριαίως ὡς ἐκ τῆς σφοδρότητος τῆς τρικυμίας. Ἡ ἐξακολούθησις αὐτῆς δὲν ἐπέτρεψεν εἰσέτι τὴν ἐκεῖ ἔρευναν, ἀλλ' ἄνωθεν οὐδὲν φαίνεται ἐπιπλέον, οὔτε πτώμα, οὔτε σάνις, οὔτε σινδόνη. Ὁ ἄνεμος πνέει νοτιοδυτικὸς, ὥστε κατὰ πᾶσαν πιθανότητα θὰ φέρῃ τὸ λείψανον τοῦ πνιγέντος πρὸς τὰς ἀκτὰς τῆς Τήνου».

Δ. ΒΙΚΚΛΑΣ

ΙΕΡΟΤΗΣ

ΤΗΣ ΕΝΤΟΛΗΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

Ἡ διδάσκαλος εἶναι βοηθὸς καὶ ἀναπληρωτῆς τῆς μητρὸς ἐν τῇ ἀγωγῇ τῶν τέκνων, ἢ καὶ ἐντελής ἀντικαταστάτης αὐτῆς. Ἀναδέχεται λοιπὸν μέρος τι τῶν ὑποχρεώσεων καὶ καθηκόντων τῆς μητρὸς ἢ αὐτὰς ταύτας ὁλοκλήρως.

Κατὰ συνέπειαν, ὡς ἡ μήτηρ, οὕτω καὶ ἡ διδάσκαλος ὀφείλει νὰ ἔχῃ βαθυτάτην τὴν συναίσθησιν τοῦ ὅτι ἀναδέχεται τὰς ὑποχρεώσεις ταύτας ἐνώπιον τοῦ Ὑψίστου, πρὸς ὃν θέλει ποτὲ δώσει λόγον διὰ τὴν εὐτυχίαν ἢ δυστυχίαν, ἣν διὰ τῆς ἐντελοῦς ἢ τῆς πλημμελοῦς ἀγωγῆς παρεσκευάσεν εἰς τὰ ἐμπιστευθέντα αὐτῇ τέκνα. Διότι ἡ ἀγωγή δὲν δύναται μὲν νὰ μεταβάλλῃ τὴν φύσιν, ἐξευγενίζει ὅμως καὶ ἐνισχύει αὐτὴν, μετριάζουσα τὰς ἀτελείας, ἀφυπνίζουσα καὶ ἐξεγείρουσα τὰ πλεονεκτήματα αὐτῆς. Ἄλλ' ὅταν ἡ διδάσκαλος, ὡς ἄλλη μήτηρ, ἐν τῇ πληρεστάτῃ συναίσθησιν τῶν ἀγαθοποιῶν ἢ κακοποιῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἐπὶ τοῦ παιδαγωγουμένου ἐνεργείας αὐτῆς, ἐμφορηθῆ τῆς ἱερότητος τῆς ἐντολῆς τῆς καὶ εἰς ταύτην καὶ μόνην ἀποβλέπῃ, τότε μετὰ συγκινήσεως, ἀλλὰ καὶ δυνάμεως καὶ βεβαίας ἐπιτυχίας ποδηγετεῖ τὴν νεαρὰν ἐκείνην ψυχὴν ἐν τῇ ὁδῷ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς τελειοποιήσεως.

Ἡ διδάσκαλος λοιπὸν ἀφεύκτως πρέπει νὰ εἶναι καὶ παιδαγωγός, καθ' ὅσον σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς εἶναι, καὶ θὰ εἶναι πάντοτε, ἢ ἐναρμόνιος τελειοποιήσις ὅλων τῶν δυνάμεων τοῦ παιδός. Πᾶς δὲ ἡ εἰς μόνην τὴν γραμματοδιδασκαλίαν περιοριζομένη διδάσκαλος δύναται νὰ ἐπιφέρῃ τὴν τελειοποίησιν καὶ μάλιστα τὴν ἐναρμόνιον τελειοποίησιν τῶν μαθητριῶν καὶ μαθητῶν αὐτῆς; Ὅ,τι δὲν ἔχομεν δὲν δυνάμεθα νὰ μεταδώσωμεν. Διὸ σπουδαιότατα πρέπει νὰ εἶναι καὶ πρᾶγματικά τὰ προσόντα τῆς διδάσκαλου· ἐκάστη δὲ νέα, προσερχομένη εἰς τὸ ὑψηλὸν τοῦτο ἔργον, ὀφείλει πρότερον πολλαχῶς νὰ ἐρευνήσῃ ἑαυτὴν, ὅπως πεισθῆ, ὅτι πράγματι κέκτηται τὰ πρὸς τοῦτο ἀπαιτούμενα χαρίσματα.

Καὶ σωματικῶς μὲν δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἄγαν